

BOKKENRIJDERS BELIEVEN BELGIË (20)

Hans Hermans

Hoofdstuk XV Vastenavond versus Carnaval (6)

Na circa tien eeuwen faselavond en nogmaals tien eeuwen vastenavond, wisten ook dit jaar een aantal krantenredacties niet wat het een en het ander met carnaval te maken heeft. Vooral van Hollandse redacteurs is bekend, dat zij het verschijnsel carnaval op eigen fantasierijke wijze interpreteren. Als wij *joelfeest*, *Isisfeest*, *faselavond*, *fastelavond*, *vastenavond* en *carnaval*, ieder in hun eigen tijd en ruimte plaatsen, weten we dat er slechts één gemeenschappelijke noemer is. Mensen hebben er blijkbaar behoefte aan om zich bij tijd en wijle, in een andere huid te steken.

Zwaben en andere Alamannische feestvierders kruipen ook nu nog in een dierenvel. Carnavalisten tussen Rijn en Maas trekken een uniform aan en paraderen bij pittige marsmuziek. Brabanders grijpen naar een blauwe kiel. We weten inmiddels ook, dat de verschillen tussen vastenavond en carnaval legio zijn. Het eerste werd opgehangen aan heidense tradities, waarbij vermomming een belangrijk aspect was. Carnaval is weliswaar commerciëler maar ook christelijker, zodat zich inmiddels in Nederland, Kerk en carnaval verzoend hebben.

*Vastenavondoptocht met vermommingen naar
Adriaen van de Venne Delft 1589-1662*

15.1. Poldercarnaval

15.1.1. Wilde driften...

Dat was een eeuw geleden heel anders. De hoofdredacteur van De Maas- en Kempenbode schreef op 24 februari 1895:

*De geestelijkheid zag wel graag de ascese
en de vasten maar niet daaraan
voorafgaande uitpattingen*

‘Om de vloek af te weren, vergaderen kloosterlingen in hun kerken en houden er het veertigengebed. Maar door anderen is die dag met ongeduld verwacht en wordt hij met vreugde begroet, want hij schenkt hun gelegenheid om ongekend en ongestoord hun lage driften te botvieren, om schaamteloos te zeggen en te doen wat zij op een gewone dag niet durven. Als de avond valt, treedt de geest der duisternissen op en ontketent de wilde driften. Wanneer de uilen hun logge vleugels uitslaan en hunne donkere woning verlaten en de jakhalzen uit hun hol kruipen en op roof uitgaan, dan ook vergaderen sommige mensen in dans- en speelzalen, verkleed en gemaskerd, zogezegd om hun vermaak te zoeken, doch eigenlijk om zichzelf en de anderen te verderven. In die uren van vastenavond mag de mag de duivel zich nog heer en meester wanen van de wereld. (...)

Eind 19e eeuw werd in Noord-Nederland nog steeds carnaval gevierd zij het in balzalen met genodigden - Kinder Feesten

15.1.2. Roomsche bijgeloof

Het sorteert weinig effect om een hoofdstuk aan Hollandse poldercarnaval te wijden. Boven de grote rivieren is carnaval net zo ongemeen als een goed glas bier. Oude documenten geven weliswaar prijs, dat reeds in de middeleeuwen, in de Lage Landen, intensief vastenavond gevierd werd. Maar er is vrijwel niets overgebleven. De oorzaak is bekend, want in de 16^e eeuw, kwam er vooral in de protestantse gebieden, een einde aan de massale vastenavondvieringen. Het fervente feest bestaat niet meer, slechts hier en daar

Als je maar leut hebt Carnaval in het noorden des lands

zijn een paar schamele restjes, die abusievelijk carnaval genoemd worden, bewaard gebleven. De reformatie leidde in Nederland tot een religieuze tweedeling, waarbij de grote-rivieren-grens tevens een 'pleziergrans' werd. Er waren een paar uitzonderingen: kleine relictgezelschappen in Friesland, Overijssel en Gelderland. Protestantse landheren interpreteerde het feest als 'Roomsche superstie' en dat bijgeloof

moest met alle ter beschikking staande middelen uitgeroeid worden. Daarbij kregen dominees en predikanten onverwachte hulp van RK bisschoppen en pastoors, die al evenmin het verschil wisten tussen vermommende vastenavond en commerciële carnaval. Op sommige gebieden staan vastenavond en carnaval lijnrecht tegenover elkaar. Carnaval kan immers ook halfvasten en zelfs in de zomer gevierd worden. Het is een feit dat er in Nederland een groot hiaat bestaat tussen vastenavond en carnaval, want de meeste carnavalsverenigingen werden pas in het midden van de 20^e eeuw opgericht. In Holland is carnaval van jonge datum zodat we nu een kijkje nemen in Holland en zijn polderland.

Frieslandse carnavalsbijeenkomst

15.1.3. Amsterdam

In Amsterdam werd in de middeleeuwen viriele vastenavond gevierd, maar daar maakten Kalvijn en zijn volgelingen resoluut een einde aan. De Geuzennaam 'Mokum' is bewaard gebleven en feitelijk was het ooit een

Carnavalspromotie in Amsterdam bij het Lievertje door onder meer de Geuzenkneuters

VASTEN--AVOND.

Eind 18e eeuw werd in Amsterdam nog carnaval op straat gevierd maar vroeg men zich af of dit gepaste kindervreugd was synoniem voor het joodse centrum *Makum* van Amsterdam. Hoe dan ook, voor Limburgers, die in Amsterdam als allochtonen beschouwd worden, was het een reden om in de jaren tachtig, een aantal carnavalsverenigingen op te richten. Men schroomde niet om de danspasjes bij *Tanzmariechen* in Keulen af te kijken. Heineken was genegen om als sponsor op te treden, maar de burgemeester en zijn wethouders, die op ander gebied 'integratie' hoog in hun vaandel hebben staan, kon men helaas niet over de streep trekken. De Mokumse burger houdt van een 'feesie', wil best een rondje hossen en springen, maar liever zonder clownspakkie... Turkse en Marokkaanse knullen probeerden een glimp op te vangen van deze rare vertoning. 'Bavianen' bij de ingang zorgden er voor dat ze niet naar binnen konden glippen. Het Mokumse carnaval trok in 1985 meer dan een miljoen bezoekers en de indruk ontstond dat het volksfeest geaccepteerd zou worden. Vreemd genoeg liepen de cafébazen er niet warm voor en de medewerking van het stadsbestuur en de politie was nihil. Geen wonder dat de opperfeestneuzen het lieten afweten en ook het publiek hield het voor

gezien. Thans (2010) zijn alleen nog *d'Osseknarren* en de *Geuzenkneuters* actief. Om te overleven maken ze gebruik van één verenigingsgebouw en als door het jaar het gebouw leeg staat, zijn allochtone gezelschappen dankbare huurders. Kale koppen en grijze bollen geven te kennen dat verjonging noodzakelijk is, maar de jeugd weet wel iets leukers. Neen, met carnaval hebben ze niets.

15.1.4. Utrecht

Anders dan in Amsterdam hadden neocarnavalisten in Utrecht geen behoefte om de kunstjes in Keulen af te kijken. Wat moet je in Utrecht met Rijnlandse carnaval en 'Sjtiepe Vötsje', als de Antilliaanse variant in je bloed zit, want in die stad wonen veel Arubanen die ritmische klanken in hun genen hebben.

Carnaval in Utrecht ademt caribische sfeer

In 1975 was er een groep Arubaanse carnavalsvierders die het plan hadden om in Nederland een Antilliaans zomercarnaval te organiseren. Medio 1977 werd er voor het eerst gevierd en het succes was zo groot dat een jaar later Jaarbeurshallen gehuurd werden. In 1982 was er de eerste carnaval op straat en in 1983 geen 'Keulse prins' maar een liefvallige zomerkoningin. De gemeente verleende subsidie en de VVD-fractie was

woedend omdat er gevierd werd op kosten van de belastingbetaler. Ook GroenLinks was van mening dat er te veel geld besteed werd aan 'gezellige' projecten.

Een klassieke compositie van Camille Saint-Saëns moest het carnavalsgevoel overbrengen

15.1.5. De Bilt

In De Bilt gooit men carnaval over de klassieke boeg. Carnaval wordt op een heel bijzondere wijze onder de aandacht van de schooljeugd gebracht. Omdat de kinderen van nu, de concertbewoners van de toekomst zijn, wil de Stichting Mezzo Forte Piano door een schoolconcert carnaval onder de aandacht brengen. De uitvoering bestaat uit: *Het Carnaval der Dieren*, uit 1886. Dat is een veertiendelige compositie van de Franse componist Camille Saint-Saëns. Hij beeldt in de compositie, op een paar stukken na, een aantal dieren uit. Het zijn voornamelijk de karakteristieke eigenschappen van de dieren die, een beetje satirisch maar soms ook zeer treffend, weergegeven worden. Het wordt ten gehore gebracht door een ensemble van tien jonge musici (inclusief het pianoduo), allemaal laureaten van internationale concoursen. Een verteller introduceert het stuk en verbindt de delen.

Nog een keer Camille Saint-Saëns

15.1.6. Rotterdam

Het carnavalsvirus uit Utrecht sloeg over naar onze havenmetropool Rotterdam, waar ook veel Antillianen wonen. In 1984 nam een aantal leden van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschappen in Rotterdam het initiatief tot een carnavalsviering, zoals ze die van hun geboorteplek kenden. Dit *Antilliaans carnaval* telde in de beginjaren ongeveer 20.000 bezoekers en in 1988 kreeg het de naam *Zomercarnaval*. Sindsdien zijn de bezoekersaantallen fors gestegen, maar ook de rijkheid aan verscheidenheid; momenteel doen zo'n twintig culturen mee aan de straatparade. De beste groep mag zich gelukkig prijzen met de Prins Clausprijs. Kroon op het feestelijke jubileumjaar 2004, was de benoeming van het zomercarnaval tot het meest succesvolle evenement in de *Evenementenmonitor 2005*. Ook werd het zomercarnaval voor het eerst opgenomen in het *Kunstplan Rotterdam 2005*. Het betekent dat in Rotterdam het zomercarnaval nu ook als cultureel evenement wordt erkend. Op Aruba, in Trinidad en in Tenerife wordt het carnaval als kunstvorm beschouwd. De vormgevers van de kostuums, de praalwagens en de dansers zijn immers kunstenaars. Het zomercarnaval in Rotterdam is een culturele trekpleister, maar uiteindelijk moet het een culturele traditie worden, zoals wintercarnaval inmiddels traditie in Limburg en Brabant is. Volgens het stadsbestuur past dit bij een samenleving in ontwikkeling. De samenstelling van de bevolking verandert en dat vraagt om nieuwe nationale tradities. Het zomercarnaval brengt verbroedering en

cohesie in de maatschappij. Het is juist bedoeld om de verharding van onze maatschappij tegen te gaan en participatie van de bevolking te optimaliseren. In die zin vervult het zomercarnaval een preventieve functie. (...)

Zomercarnaval in Rotterdam

Aanvankelijk heel bescheiden, maar opvallend was dat niet alleen allochtone Rotterdammers het fenomeen *zomercarnaval* omarmden. Marlon Brown, grondlegger in zowel Utrecht als in Rotterdam, is trots op het evenement, omdat hij meer dan één miljoen mensen op de been kan brengen. Het is verbazingwekkend dat politieke partijen, die eerder niet van (winter)carnaval geporteerd waren, ontzettend blij zijn met (zomer)carnaval. Aanvankelijk was alleen de PvdA op een boot te vinden, maar het afgelopen jaar zagen wij ook premier Balkenende met zijn achterban op het water. Toen stelde het CDA duidelijk: 'Als christelijke partij hopen wij dat onze

Zomercarnaval Rotterdam Maar goed met dit tenue dat dit feest in de zomer gevierd wordt

deelname leidt tot meer dialoog tussen hetero- en homoseksuele mensen!' (...) Het valt op dat Rotterdam redelijk veel nadruk legt op intermenselijke relaties. Dezelfde relaties die

in Limburg en Brabant door de overheid te vuur en te zwaard bestreden werden.

15.1.7. Gorinchem

'De martelaren van Gorkum' zijn voor ieder van ons een begrip, maar dat Gorkum synoniem is voor Gorinchem en dat in die plaats '*enge richtieje Bóchesser jong*' de carnavalstouwtjes in handen heeft is nieuw. Allow Frings, stadsarchivaris in Gorinchem, nam een paar jaar geleden het initiatief tot een tentoonstelling met de naam '*Alaaf, carnaval in Blikenstad*'. Daarbij kreeg hij medewerking van de heemkundekring *Oud-Gorcum* en van het *Regionaal Archief*. Van Allow, vernam ik, dat hij ontzettend veel plezier beleefde bij het opbouwen van de expositie. Via het *Regionaal Archief* kwam Allow aan de weet, dat er reeds in 1882 tijdens vastenavond, gemaskerde bals georganiseerd werden. Die bals mochten echter niet ieder jaar gehouden worden en hadden (ook) als doel om leden en donateurs te werven voor de plaatselijke harmonie en de fanfare. Lange tijd werd er vastenavond noch carnaval gevierd, maar in 1959 kwamen een paar leden van de plaatselijke toneelvereniging op het idee om in *Blikenstad* (Gorinchem) de carnavalsvereniging *De Gorrekes* op te richten.

Stichting Gorcums Carnaval

Carnaval in Blikenstad

Tot 1991 was het vrijwel de enige echte carnavalsvereniging van Blikenstad en veel documentatie voor de tentoonstelling kwam, volgens Allow Frings, uit die hoek. Omdat die vereniging niet meer bestond, was hij aangewezen op spullen, die de mensen thuis nog hadden liggen. Verbazingwekkend hoeveel oude decorstukken en kostuums her en der op zolders lagen. Ook kwamen er veel foto's en schilderijen van prinsen, een

galmbeker en héél veel medailles te voorschijn. Of Allow in zijn nieuwe woonplaats het carnaval kan ‘trekken’.

Over het Blikenstadse carnaval werd een expositie ingericht

(Opmerking: Allow Frings is een neef (oomzegger) van de bekende componist en musicus Aloïs Frings. Die nam in 1970 de leiding van Zangkoor Harmonia Simpelveld op zich. Naast Harmonia had deze markante persoon ook de leiding over het Simpelvelds Mannenkoor David, het Kerkkoor St. Joseph Bocholtz en Gemengd Kerkelijk Zangkoor Gracht. Verder was hij als docent verbonden aan de muziekscholen in Roermond en Valkenburg. Hij verleende regelmatig zijn medewerking aan programma's van het L.S.O en soleerde (basbariton) in verschillende opera's en uitvoeringen op binnen- en buitenlandse concertpodia. Met zijn koren voerde hij ook grote werken uit waaronder de Afrikaanse Missa Luba (Kerkkoor St. Joseph Bocholtz), de Carmina Burana van C. Orff en het Te Deum van Bruckner. In 2004 overhandigde hij het dirigeerstokje aan dirigent Jan Mertens. Een jaar later overleed Aloïs Frings.)

Carnaval in Blikenstad (2)

15.1.8. Kloosterburen

Net zoals bij ons de vastenavond verdrongen werd door het militante Rijnlandse carnaval, zo is het best mogelijk, dat het op krijgsmacht geschoeide en gelaarsde carnaval, mettertijd plaats zal moeten maken voor *Carnaval do Brasil*. Veel mensen horen liever exotische klanken dan militaire marsmuziek. Dat aan het exotische timbre, heupdeinende en bilwiegende dames gelieerd zijn, is een briljante bijkomstigheid. De koffiebruine Rio-meiden liggen hoog in koers, zoals heel lang geleden, de aardbruine vruchtbaarheidsgodin Freyja, tijdens de Germaanse faselabend, vereerd en geprezen werd. We merken door alle eeuwen heen de betovering van de lichtzinnigheid tijdens faselabend, fastelavond en carnaval, zelfs als de expressie een heel andere is.

Carnaval in Groningen lijkt net zo onwaarschijnlijk als een theekransje op de noordpool. Het greidgrondige Groningen heeft niets met Brazilië, heeft niets met blauwe Brabantse boerenkielen, heeft niets met Limburgse *buutterednerhumor* en

helemaal niets met Rijnlandse geweren, sabels en neponderscheidingen te maken. In dat protestantse noorden (van ons land), bevindt zich de katholieke exclave Kloosterburen, temidden van een reformatorische godvrezendheid. Dat neemt niet weg dat vele duizenden rechtlijnige protestanten met carnaval een kromme toer naar Kloosterburen maken. Het is historisch bewezen dat hier zelfs tijdens de Tachtigjarige Oorlog vastenavond gevierd werd.

Kronkeldorp richt zich ook op kinderen

Maar in 1648 kwam hier, vanwege de calvinistische overheersing, een resoluut einde aan vrijmoedige vastenavond en het duurde langer dan drie eeuwen voordat pogingen ondernomen werden, de een of andere vorm van carnaval op de been te brengen. Het was in 1970 toen een paar knapen van Katholieke Jongerenvereniging de stoute schoenen aantrokken en daarbij de hulp inriepen van een ‘allochtoon’; een vrouw uit Heerlen.

De prins stapt er niet uit een ruimteschip, maar wordt op de Bühne ingekleed. Dat betekent dus, dat hij zijn burgerkloffie verwisselt voor een deftige outfit bestaande uit een zwart pak met een paarse cape. In deze exclave gelden bijzondere wetten. Bij de ingang van de zaal geldt het hele feestweekend legitimatieplicht. Afhankelijk van de leeftijd worden polsbandjes uitgedeeld in drie kleuren, zodat het barpersoneel meteen kan zien wie alcohol geserveerd mag krijgen en wie niet. Er wordt ook nog onderscheid gemaakt tussen zwak en sterk alcoholische dranken. De controle door de Voedsel- en Warenautoriteit in Groningen is veel strenger dan bij ons in het zuiden. Volgens hen zijn niet de Rio-dames schuld aan veel ellende, maar de alcohol. Dat zullen onze brouwerijen

niet leuk vinden. In 1972 trok de eerste optocht door *Kronkeldorp* (Kloosterburen) en met enige lef ook door de omliggende dorpen, doch in de protestantse periferie, werden de knapen en hun diabolische stoet, minder dan vriendelijk bejegend.

Optocht door Kronkeldorp-Kloosterburen

15.1.9. Groningen

Het is soms kil, om niet te zeggen koud, in de polder. Daar hebben inwoners van de Groningse metropool iets op gevonden. Met carnaval worden de kachels in de ‘exotische’ feestzalen roodgloeiend gestookt, want bij de opzwepende klanken van de batucuda, samba en forró moeten de luchtig geklede dansers en toeschouwers van de kleurige expressie genieten. Om de mensen te leren hoe het functioneert, worden echte Braziliaanse bands en dansgroepen naar Groningen gehaald. Die chocoladebruine mensen staan garant voor

Braziliaans carnaval in Groningen

een onvervalste Braziliaanse ambiance en zitten ook in de jury. Dat moet wel, want de bezoeker worden aangespoord de boerenkielen te vervangen door lichte kleding die (ook) in Rio de sfeer bepaalt. De kledingadviesdienst windt er geen ‘doekjes’ om: Wil men in de ‘smaak’ vallen, dan gaat de voorkeur uit naar een bonte Braziliaanse uitdossing. Misschien is er een beetje moed

voor nodig. Omdat niet iedereen het spaarvarken aan diggelen wil slaan om zich in Rio-outfit te steken, geeft men gasten de raad een luchtig knippatroon te gebruiken voor een traditionele Latijns-Amerikaanse groen-geel-rode uitmonstering. Tenslotte het belangrijkste advies: Kleed je vooral niet te warm, want aardgas uit Slochteren staat garant voor tropische hitte...

Braziliaans carnavaal in Groningen

Iemand die van Pruisische marsmuziek houdt, kan maar beter thuis blijven, want in Groningen is het samba en forró wat de klok slaat. Belangrijk is dat het ritme uit 'de heupen' komt, waarbij de samba een solodans en de forró een partnerdans is. Ook aan de inwendige mens wordt gedacht, want aan de eetbar geen gehaktballen en geen frikadellen, maar de typisch Braziliaanse gerechten: coxinha de galinha, bolinho de bacalhau en meer van die hete hapjes.

Braziliaans carnavaal in Groningen

Let wel: Alcoholmisbruik wordt niet op prijs gesteld. Het is ook een goede zaak dat in Groningen een groot deel van de opbrengst gebruikt wordt om Braziliaanse projecten te

financieren, zoals zorg voor invaliden en straatkinderen in Rio.

Arnhem Rio aan de Rijn

15.1.10. Arnhem

Arnhem ligt bij de Nederrijn, net boven de grote rivieren en heeft niets met boerenkielen en helemaal niks met Keulse soldatenuniformen. De laatste jaren komt 'Rio aan de Rijn' met tropische klanken en dranken steeds meer in de belangstelling. Er is zelfs een optocht van het Caribische zomercarnaval, maar in feite is het een zeer zwakke afspiegeling van hetgeen ingehuurd Brazilianen van huis uit gewend zijn. Een Antilliaan zei achteraf: Het publiek aan de rand van de weg staat er passief bij en kijkt alsof er een lijkstoet voorbij komt ! (...)

Ook dit is een beeld van Arnhem in carnavalssferen

15.1.11. Zeeland

We kunnen het ons niet voorstellen: carnaval in Zeeland. De provincie ligt weliswaar ten zuiden van de grote rivieren, maar de calvinistische regelzucht heeft haar eigen wetten en geboden. In Sas van Gent halen vermetele vastenavondvierders een blauwe boerenkiel uit de mottenzak, maar sinds het Partagetractaat (1661) proberen protestanten aan de 'seksuele' uitpattingen, zoals zij het noemen, een einde te maken.

*Sas van Gent heet in carnavalstijd
Betekoppen*

Diepgelovige mensen die hun producten op de zware Zeeuwse klei trekken, moeten van katholieke volksuitpattingen niets hebben en hebben er de laatste eeuw herhaaldelijk bij de overheid op aangedrongen om aan de feestvreugde een einde te maken. Bestrijding van zedeloosheid en bevorderen van arbeidsproductiviteit zijn Zeeuwse drijfveren. Reeds in 1925 schreef de burgemeester van Sas van Gent over de losbandige vastenavond toestanden in zijn gemeente. Hij hoorde een gemaskerde dame die riep: 'Ik heb mijn beurs verloren' en liet zich vervolgens door gemaskerde heren onder de klederen betasten, waarbij zij hare tevredenheid betuigde. (...) Een andere gemaskerde dame probeerde een gemaskerde jongeling te verleiden tot 'vleeschelijk' gemeenschap'. Ook waren er diverse gemaskerde mannen die met het mannelijk deel duidelijk zichtbaar op straat urineerden. (...) Het gevolg was, dat vastenavond, carnavaleske trekjes kreeg, want reeds in 1926 werd het dragen van maskers verboden, om de zogenaamde zegepralende ontucht, te voorkomen. Een krant wist te berichten, dat dit raadsbesluit tot grote verbittering bij de vastenavondminnende bevolking leidde. Deze Politieverordening is

nog steeds van toepassing, maar geldt niet voor dames die een boerka of nikab dragen...

*Sas van Gent ter voorbereiding op het
carnaval werd het Leutfeest of
wagenbouwersfeest gehouden*

15.1.12. Ginneken bij Breda

Het komt in Nederland vaker voor, dat de ene gemeente door een andere opgeslorpt wordt. We schreven reeds eerder over de vierkante meter Bocholtzer soevereine moederaarde, die in Orsbach beschut wordt. Zo werd Ginneken geannexeerd door Breda, maar dat mag de carnavalspret niet drukken. Ook in Ginneken werden in de middeleeuwen, vastenavond op 11 november, dus de vastenavond voor de kersttijd, en de avond voor Aswoensdag, zeer uitbundig gevierd. Men ontdekte daar een oud document dat opgenomen werd in het boek 'De gouden eeuwen van het Ginneken'.

*Onder de Spaanse soldaten die Breda
belegerden was een schuinsmarcheerder die
in Ginneken vertier zocht*

Kort voor vastenavond in het jaar 1624, arriveerden de Spaanse veldheer Medina en Charles jonkheer 'Le Dernier du Moment'. Medina en zijn leger kwamen om de calvinistische Geuzen uit Breda te verdrijven. Jonkeer Charles had heel andere motieven, hij kwam om in Ginneken de bloemetjes buiten

te zetten. Het is bekend dat hij bij de dames in de smaak viel. Thans woont de adellijke familie in Parijs, maar de traditie wil dat men ieder jaar een jonkheer naar Ginneken stuurt om voor te gaan bij het carnavalsfeest. De jonkheer erkent de annexatie door Breda niet, maar dat neemt niet weg dat hij ieder jaar door de burgemeester van Breda met groot vertoon ontvangen wordt. De organiserende carnavalsvereniging 't *Lestogenblik* bereidt Mijnheer de Baron in het kader van de 11e van de 11e altijd een groots welkom bij de pomp op de Ginnekenmarkt.

15.1.13. Vrede tussen twee vogels

Gevecht tussen 2 vogels

Over vastenavond in de Habsburg-Oostenrijkse tijd, is vrijwel niets bekend. De episode begon in 1714 en was klaarblijkelijk zeer belangrijk, want boven het poortgebouw van de prachthoeve Overhuizen, komen wij dat jaartal in de vorm van een chronogram drie maal tegen. Aan de bovenkant van het fronton staat: RASTADIVM BINAS PACIFICAT AVES. (Rastatt stichtte vrede tussen twee vogels.) Boven de linker pilaster staat in het Frans met kapitalen en kleine letters: DIeU fait ICI toVt Mon esperanCe (Hier is al mijn hoop op God gevestigd.) en boven de rechter pilaster staat in het Italiaans met kapitalen en kleine letters: DeLLa VIrtV La gLorIa e gIIderDone (De roem is de beloning van de dapperheid.) Drie chronogrammen met allemaal hetzelfde versleutelde jaartal 1714. Heel gewis was 1714 een bijzonder jaar. Reeds op 11 april 1713 werd de 'Vrede van Utrecht' in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden getekend om te voorkomen dat aartshertog

Karel VI van Oostenrijk, ook koning van Spanje zou worden. Als compensatie ontving hij de Zuidelijke Nederlanden en Sardinië. Ook bekrachtigde de Vrede van Utrecht de soevereiniteit van Frankrijk over het prinsdom Oranje, waaraan ons vorstenhuis zijn naam ontleent. Bocholtz lag toen in de Zuidelijk Nederlanden en werd geregeerd door de Oostenrijkse Habsburgers, die het niet eens waren met "Utrecht", zodat op 7 maart 1714 de slotakte van de Vrede van Rastatt getekend werd. Op 7 september van dat jaar werd ook de Vrede van Baden getekend, zodat er voorlopig een einde kwam aan de reeks van oorlogen tussen Frankrijk en het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie.

In het eerste chronogram wordt dus duidelijk gesteld dat Rastatt vrede stichtte tussen twee vogels; de Gallische haan en de Duitse adelaar. Het tweede chronogram stelt met een religieuze spreuk duidelijk, dat de bewoners van de katholieke Zuidelijke Nederlanden hun hoop op God vestigden en het derde getuigt van lof en vermaardheid over de dappere Habsburgers. In 1714 vertrokken de laatste Spanjaarden en Karel VI van Habsburg (Oostenrijk) gebood Joseph von Königsegg het bewind in de Zuidelijke Nederlanden over te nemen. Jammer dat met betrekking tot folkloristische gebruiken in de Oostenrijkse Nederlanden niet bewaard is gebleven.

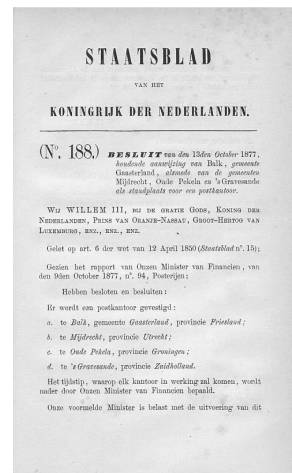
Koning Willem I

15.1.14. De Verenigde Nederlanden
Precies een eeuw later, op 29 maart 1814 kwamen in Amsterdam notabelen bij elkaar om de nieuwe Grondwet van het Koninkrijk der Nederlanden goed te keuren. Als belangrijkste punt werd gesteld, dat de soevereine vorst, in dit geval koning Willem I, tot de hervormde Kerk moest behoren. Op 1 augustus 1814 aanvaardde Willem I ook de soevereiniteit over België, ofschoon het Weense Congres nog moest plaatsvinden... De Regering, die toen uit één Kamer bestond, was aanvankelijk volgbaar, maar Willem I botste in het zuiden, thans België, op een verbitterde tegenstand van katholieken, die in hem een nieuwe 'Habsburgse' Josef II zagen. De koning zag zich toen genoodzaakt voornamelijk te regeren via KB (Koninklijke Besluiten), die niet voorgelegd behoefden te worden aan het Parlement. Meer en meer verloor Willem, ook door zijn persprocessen en taalbesluiten, de steun bij zijn zuidelijke onderdanen. Van folklore in het algemeen en vastenavond in het bijzonder, moest de nijverheidsvorst annex koopmanskoning niks hebben.

15.1.15. Folklore aan banden
De calvinistische regelzucht van de regering beperkte zich niet uitsluitend tot Holland, maar trof ook zwaar het nieuwe hertogdom Limburg, waartoe voortaan ook het Land van Loon, delen van Gulik en Gelre behoorden. Reeds op 1 maart 1815 werden in het *Staatsblad* nummer 21, Wetten gepubliceerd die betrekking hadden op de zondagsrust van de protestanten, maar helaas ook voor de RK gelovigen in Limburg van toepassing waren. De wet begon met de statige regel: Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goetvinden en verstaan bij deze... Door de eeuwen heen werd door het Parlement aan de Zondagwet gesleuteld. Zij stond immers in fel contrast met folklore en feestvieren in het zuiden van de Nederlanden. In 's-Gravenhage hielden zelfs de Limburgse parlementariërs er geen rekening mee, dat door de protestantse Zondagswet het openbare leven in Limburg en de bestaande tradities en

gebruiken, die in het volksleven diep geworteld zijn, wreed verstoord werden.

15.1.16 Carnaval en zondagswet

De Zondagsrust werd bij wet vastgelegd
Veranderingen vonden ook plaats op 15 oktober 1953 met de letterlijke tekst:

'Houdende nadere voorschriften ter wegneming van beletselen voor de viering van en ter verzekering van de openbare rust op de Zondag en enige Christelijke feestdagen:

Wij JULIANA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is de wet van 1 Maart 1815.

Artikel 1

1.Voor de toepassing van deze wet worden de Hemelvaartsdag en de eerste Kerstdag met de Zondag gelijkgesteld.

2.Voor de toepassing van artikel 2 worden de tweede Paas-, Pinkster- en Kerstdag, de Goede Vrijdag en de Nieuwjaarsdag met de Zondag gelijkgesteld.

Het zou te ver voeren de droge wettenstof de revue te laten passeren en volstaan met de volgende artikelen:

Artikel 3 Het is verboden op Zondag zonder strikte noodzaak gerucht te verwekken, dat op een afstand van meer dan 200 meter van het punt van verwekking hoorbaar is. De burgemeester kan voor de tijd na 13 uur ontheffing verlenen van het bepaalde in het eerste lid.

(Opmerking: Ik kan me nog de tijd herinneren dat de burgemeester van Vaals geen toestemming verleende om met begeleiding van muziek naar de kerk te gaan. Wel mocht na 11 uur, als de mis uit was, met begeleiding van muziek vanaf de kerk vertrokken worden. De harmonie van mijn geboorteplaats Lemiers, speelde dan met krachtige noten de rappe mars: 'Retour à Liège'...)

Artikel 4

Het is verboden op Zondag voor 13 uur openbare vermakelijkheden te houden, daartoe gelegenheid te geven of daaraan deel te nemen. De burgemeester is bevoegd ontheffing te verlenen

Artikel 5

Het is verboden op Zondag voor 13 uur optochten of bijeenkomsten op openbare plaatsen te houden, daartoe gelegenheid te geven, of daaraan deel te nemen. Het bepaalde is niet van toepassing op wandeltochten die niet door muziek worden begeleid.

Artikel 6

Het is verboden op Zondag zonder genoegzame reden de openbare rust door arbeid in beroep of bedrijf te verstoren. Overtreding van de genoemde artikelen wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van de tweede categorie.

Artikel 12

Bij het in werking treden van deze wet vervalt de wet van 1 Maart 1815 (*Staatsblad* no. 21), zoals deze laatstelijk is gewijzigd, zomede het Besluit van de Soevereine Vorst van 1 October 1814, no. 68.

Artikel 13

Deze wet kan worden aangehaald onder de benaming "Zondagswet".

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's-Gravenhage, 15 October 1953
JULIANA.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
BEEL.

Uitgegeven de zeventiende November 1953.

De Minister van Justitie,

L. A. DONKER

(Opmerking: Op 01-09-1976 werden de bij deze wet strafbaar gestelde feiten voortaan als overtredingen beschouwd en op 01-04-1994 werd de Zondagswet versoepeld.)

Prefatie

Kerk en carnaval hebben zich verzoend, hetgeen niet betekent dat nu alle pastoors het carnavalistisch patrimonium omhelzen. Sommige pastoors willen persé geen dialectmis in hun kerk celebreren. Gelukkig zijn er ook 'herders' die op Aswoensdag in Simpelveld het *èsjekrùtsge* en in Bocholtz het *èsjekrùts-je* uitdelen. De kop in de Limburgse dagbladers: 'Carnaval en Kerk kunnen niet hand in hand gaan', moeten wij in het kader van het voorafgaande met een dikke korrel zout nemen. In de volgende uitgave maken wij een carnavalslus in België en prefereren wij vastenavondrelicten bij de burens en bezoeken natuurlijk *De Bokkriejes* in Maaseik.

W4500T2468